

ویژگی‌های ادبیات معاصر فارسی

(Features of contemporary Persian literature)

ড. মো. নূরে আলম*

Abstract: From the constitutional movement of Iran, the literature is now called 'contemporary literature'. The most important feature of contemporary literature is the emergence of new styles of poetry and the fundamental changes in its elements. Contemporary poetry and prose are like ancient horns of ancient literature. To find the root of the young seedling, one must discover its hidden characteristics. Contemporary poetry is like individual seedlings. The beginning of the contemporary period; The beginning of its history; The course and characteristics of literature and prose literature; The place of contemporary poets and writers, remarkable developments in Persian literature; Describe Contemporary Persian Literature; Transformation in the thought of contemporary Persian poets and writers; The strengthening of science, language, literature, culture and spirituality as a result of literature changes in this article. A description of the familiarity of Persian -speaking poets in this era with the new sciences and techniques of European nations; The publication of the newspaper; Translated by scientific, literary, historical texts of foreign languages, examining the involvement of European poets with different classes of people and the language and literature of both countries around the world in this article discussed. Expanding literature in terms of storytelling, novels, comparative literature, etc.; The beginning of the new age for the emergence of Nima in Persian poetry; Expanding the cultural elements of the contemporary world and highlighting the tendency of some Persian poets to European culture after the use of past Islamic culture is the purpose of this article. Types of contemporary Persian poetry; In addition to writing beautiful poetry in the style of predecessors in contemporary times; Expressing the talents, skills and interests of contemporary poets; Its specific rules and criteria in new poetry, introduction of new style poets and the characteristics of the poetry; The development of the printing industry under the influence of contemporary literature; Promoting journalism; Introduction to European Literature, Translating and publishing European literature; Transformation in the social sphere; Impact on prose and order; Prose easier; Changes in the content of literature; Fact of life; Social and political pain; Introducing new ideas in order and prose; Detail of humor and critical literature; Topics such as synonyms, dry and unfamiliar words, and difficult tasks eliminated from contemporary literature were included in this article. The written language closer to the human speech language; The critique of the ruling, new ideas in prose and order, dynamics, freshness and independence of contemporary poetry content, in line with the constitutional movement in the matters of the homeland, law, labor and contemporary poetry process after Nima, etc. were discussed in this article. Poets who fought the traditional principles and principles of Persian poetry and stepped in to change the view of poetry were introduced in this essay. A report on Iran's political and social developments from the pre -constitutional era with a review of the opening of new ways of modern Persian language and literature in the field of translation and "Characteristics of Contemporary Persian Literature" at this article was examined.

---

* সহযোগী অধ্যাপক, ফারসি ভাষা ও সাহিত্য বিভাগ, চট্টগ্রাম বিশ্ববিদ্যালয়।

واژگان کلیدی: معاصر، ادبیات، نثر، نظم، نواندیشی، داستان کوتاه

مقدمه: ادبیات و هنر آمیزه‌ای از عواطف عرفانی انسان و احساسات معنوی انسان و تعاملات اجتماعی و محیطی، باورها، آداب و رسوم و کنش‌ها و واکنش‌های فکری، فرهنگی و اجتماعی هر جامعه‌ای است و این هنر و ادبیات در همه ابعاد دخیل است. زندگی و جایگاه آن هنر است «حقیقتی اصیل، مقدس و نجات بخش که رسالتی فوق عینی و متعالی دارد و صد در صد انسانی است». ادبیات بیان جامعه است و آثار ادبی اسناد اجتماعی هستند و هنرمندان نیز دارای جایگاه اجتماعی خاصی هستند که بدون مخاطب صحبت نمی‌کنند و نوع ارتباط آنها با مخاطب تعیین کننده جایگاه و جایگاه اجتماعی آنهاست. نویسندگان و هنرمندان بزرگ معمولاً فیلسوفان، متفکران و عارفان برجسته‌ای هستند. زیرا ورود به دنیای هنر نیازمند عمق و تأمل قابل توجهی در این وادی است. نثر فارسی در عصر جدید و عصر معاصر که قلبش انقلاب مشروطیت است، با همه وقایع روزگار و جهت‌گیری عامیانه نثرنویسی، از مبارزه و رشد، تعالی و تداوم بیرون نرفته است، بلکه مدام تجدید شده است. از آن دمید و از آن استفاده کرد و از قوانین و روش‌های جدید جان بیشتری گرفت و در عرصه رقابت با شعر قوی‌تر شد. به وضوح می‌توان دریافت که نویسندگان عصر جدید ایران، هر کدام تحت تأثیر افکار، آراء و شرایط درونی و بیرونی سعی در بیان افکار و عقاید خود داشتند، حتی برخی از آنها با واژگان و واژه‌ها کار می‌کردند. آنها در مقایسه با آرایه‌ها به محتوا توجه زیادی نداشتند. همچنین برای آگاهی مردم و مخاطبان و درک محتوای آثار این دوره به تدریج از وزن نثر کاسته شده و نثر به زبان انسانی نزدیکتر می‌شود.

ادبیات ایران را از مشروطیت تا امروز، «ادبیات معاصر» نامیده‌اند. صنعت چاپ موجب شد که روزنامه نویسی گسترش یابد؛ ایرانیان با ادبیات اروپایی آشنا شوند؛ آثار اروپایی ترجمه و منتشر شود. ضمناً تأسیس دارالفنون هم در دگرگونی ادبیات مؤثر بوده است. در شئون اجتماعی تحوّل‌ی ایجاد شد و در شعر و نثر هم اثر گذاشت چنان که نثرها ساده شد. این تحولات بدین قرار است؛ (۱) زبان نثر به خلاف گذشته ساده شد و مثلها و اصطلاحات قصّه‌ها و زندگی مردم عادی به ادبیات راه یافت؛ (۲) محتوای ادبیات هم تغییر کرد. واقعیات زندگی، دردهای اجتماعی و سیاسی و افکار نو در شعر و نثر وارد شد؛ (۳) کار تحقیقات علیم در زمینه‌ی ادبیات و علوم نظری تحت تأثیر شرق شناسان ایجاد شد؛ (۴) طنز و لطیفه‌های انتقادی افزایش یافت و کسانی چون دهخدا این راه را هموار کردند؛ (۵) کلمات مترادف و خشک و نا آشنا و تکلفات سخت از ادبیات دور شد. همراه با این تحوّل‌ات در نثر، در موضوع و سبک شعر فارسی هم تحوّل‌اتی ایجاد شد و مطالبی چون آزادی، وطن، قانون، کارگران و ... در آن مطرح شد و با قیام مشروطیت همراه شد. عشقی، لاهوتی، دهخدا، اشرف الدین حسینی و ایرج میرزا کوشیدند تا راهی نو در شعر بگشایند.

بعد از آن‌ها تقی رفعت، شمس کسمایی، جعفر خامنه‌ای و لاهوتی اشعاری فارغ از تساوی مصراع‌ها و قافیه بندی‌های معمول سرودند و سرانجام نیمایوشیج با سرودن افسانه در ۱۳۰۱ تحولی بزرگ ایجاد کرد و در ۱۳۱۶ ققنوس را سرود که فارغ از قید وزن، تخیل و قافیه بود. در این مقاله، زمینه ادبیات نوین فارسی؛ سهم شاعران و نویسندگان ادبیات معاصر فارسی؛ ویژگی‌های ادبیات معاصر فارسی؛ داستان کوتاه فارسی مدرن؛ نتیجه‌گیری و مراجع و غیره برجسته شده است.

زمینه ادبیات جدید فارسی:

مدرنیسم در ادبیات فارسی از نیمه دوم قرن نوزدهم آغاز شد. به ویژه در زمان سلطنت قاجار سلطان ناصرالدین شاه (۱۸۴۸-۱۸۹۶م) نهضت رنسانس در ایران آغاز شد. در این زمان، به دلیل سیاست‌های لیبرال نصیرالدین، مردم ایران این فرصت را پیدا کردند که با جمعیت اروپا ارتباط برقرار کنند. زیرا ناصرالدین شاه اولین فرمانروای خاندان قاجار بود که از اروپا دیدن کرد. او با دولت‌ها و سازمان‌های مختلف در اروپا قراردادهای مختلفی منعقد کرد (خان، ۵). اوضاع سیاسی ایران در آغاز قرن بیستم متلاطم بود. در اثر حماقت و نادانی، انسان عادی در تاریکی خرافه فرو رفت. آنها به دلیل تغییرات سیاسی ترسیده و مضطرب بودند. آنها مشتاق فرار از ناآرامی اداری بودند. تأثیر این مسائل در ادبیات جدید فارسی وجود دارد. ناصرالدین شاه در سال ۱۸۵۲م «دارالفنون» را تأسیس کرد. در آنجا به دانش آموزان علوم نظامی، انگلیسی، روسی و فرانسوی آموزش داده می‌شد. این اولین موسسه آموزشی در نوع خود در ایران بود. جوانان ایرانی که در این مؤسسات تحصیل کرده بودند، در مورد آموزش، فرهنگ و تمدن غرب و اروپا آگاهی یافتند و جذب تفکر مدرن شدند. ۴۲ دانش آموز در سال ۱۸۵۸م برای دریافت آموزش مدرن به اروپا فرستاده شدند. (منظور العلم خان، ۳۳) هدف نهضت رنسانس در ادبیات فارسی از بین بردن کلاسیک‌گرایی نبود، بلکه با تغییر شکلی تازه به آن بخشید. از جمله این تغییرات، تازگی موضوع، تازگی در شیوه یا سبک و سادگی زبان و روان بودن بیان و تولید ادبی به تقلید از غرب بود. این تلاش در اوایل قرن بیستم و در جریان نهضت مشروطیت ایران قوت گرفت.

ادبیات نوین فارسی:

جنبش مشروطیت ایران در سال ۱۹۰۵م جنبش ارتجاع و تحول فرهنگ جهانی، ایران را در قرن بیستم به شدت تکان داد. دوره ۱۹۰۵م تا ۱۹۲۱م اوج شکوفایی ادبیات جدید فارسی بود. تحولات ادبی جامعه‌ی ایران را از زمان امضای فرمان مشروطیت تا به امروز ادبیات معاصر می‌گویند. این دوره دوران ناآرامی سیاسی در ایران بود. در این مدت تغییرات سیاسی در ایران یکی پس از دیگری رخ داد. در مرکز این تغییر، برخورد رژیم‌های خودکامه با هنر، شاعران، نویسندگان و روشنفکران قرار داشت. تشکلهای و روزنامه‌های

مختلف ادبی در آن راه‌اندازی شد. نشریات ادبی مانند از جمله صور اسرافیل (۱۹۰۷ م)، بهار (۱۹۰۹ و ۱۹۲۰ م)، ارمغان (۱۹۱۹ م) و غیره قابل توجه هستند. این نشریات نقدی بر ادبیات کهن و ترجمه‌هایی از ادبیات اروپا منتشر کردند که تأثیر زیادی بر ادبیات جدید فارسی گذاشت.

ظهور نیروهای جدید در شرق‌شناسی، تلاش برای گسترش جهان‌شمولی ادبیات، کشف نکات جدید و بهره‌برداری از یافته‌های متفکران کشورهای دیگر موجب ظهور و گسترش ادبیات مدرن شده است. مهم‌ترین زمینه‌هایی که در گسترش و جهانی شدن این دانش مؤثر است، تحولات سیاسی و اجتماعی ایران از دوران پیش از مشروطیت است که متأثر از تحولات فراوانی بوده است.

علت به وجود آمدن ادبیات معاصر: دگرگونی‌های پی در پی و شتابناک سیاسی، روابط اجتماعی و فرهنگی ورود عناصری تازه در قلمرو اندیشه و آشنایی با مکاتب فکری و ادبی اروپا باعث شکل‌گیری ادبیات معاصر شد.

سهم شاعران و نویسندگان ادبیات معاصر فارسی:

برخی از شاعران سبک جدید نه تنها در عصر معاصر با شعر گفتن به سبک پیشینیان مخالف نیستند، بلکه شعر زیبایی و شایستگی سروده‌اند، مهارت و علاقه خود را بیان کرده‌اند. نیمایوشیج، احمد شاملو، نادر نادرپور، امیرهوشنگ، ابتهاج، نصرت رحمانی، سیاوس کسرایی، فروغ فرخزاد، اخوان ثالث، یدالله رؤیایی، اسماعیل خوبی، علی باباچاهی، شمس لنگرودی، محمدعلی سپانلو، منوچهر آشتی، خسرو گل‌سرخ، سهراب سپهری، مفتون امینی، محمد زهری، سید علی گرمارودی و برخی دیگر از شاعران نوسرایان در این گروه حضور دارند.^۱

جمعی از شاعرانی چون تقی رفعت، جعفر خامنه‌ای، بانو شمس کسمایی و... بر ضد قواعد و اصول سنتی شعر فارسی قیام کردند. تقی رفعت و محمدعلی جمالزاده از نویسندگان مهم این دوره بودند. تقی رفعت از حامیان پرشور و جدی نوسازی ادبی و اجتماعی در ایران و سردبیر روزنامه تجدد تبریز بود. او با کار در مجلات تجدد و اسدستان (۱۹۲۰ م) و جمالزاده در نشریه کاوه کار کرد و ادبیات مدرن را ترویج داد (میرعبادینی، ۷۵) این شاعران در شعر از تغییر و توسعه دیدگاه گام برداشتند.

محمدعلی جمال زاده (۱۸۹۷-۱۸۹۲)، پدر ادبیات نوین فارسی، ایرانیان را با داستان کوتاه فارسی آشنا کرد. او استاد نثر ساده بود. او با استفاده از اصطلاحات عامیانه داستان‌های فارسی مدرن را برای مردم عادی قابل درک کرد. پس از دهخدا، جمالزاده اولین نویسنده‌ای بود که در نثر فارسی زمینه جدیدی را ایجاد کرد. او تصویر اجتماعی ایران معاصر را در کتاب «یکی بود یکی نبود» ارائه کرد. او در نوشته‌های خود از

^۱. دکتر سید سکندر عباس زیدی: <http://sedayeadab.blogfa.com/post/132>

هرج و مرج جامعه، دروغ، ریا، خودخواهی، درماندگی، خودسری، جانبداری، جنایت، مصرف مواد مخدر و غیره یاد می‌کند. استفاده از الفاظ عامیانه، واژه‌های متناسب با ذائقه و طبع مردم و سبک ساده از ویژگی‌های اصلی ادبیات او بود. او خودش راوی داستان‌ش است. او در هر داستان، آشفتگی اجتماعی، هرج و مرج سیاسی، ناهنجاری‌های مختلف را به زبان طنز توبیخ می‌کرد (خان، ۲۰).

فارسی شکر آست نوشته محمدعلی جمال زاده اولین داستان کوتاه منتشر شده به زبان فارسی مدرن به شمار می‌رود. با توجه به زمان آهنگسازی، درد دل ملا کربانعلی اولین اثر اوست. داستان درد دل ملا کربانعلی به نقد نظام اجتماعی کهن ایران می‌پردازد. (خان، ۲۵) دیگر داستان‌های کوتاه مدرن او عبارتند از؛ دوستی خاله خرسه (۱۹۱۵م)، مورد طنز سیاسی در رجل سیاسی است. در این داستان نیز مانند فارسی شکر آست نگاه منفی به وضعیت اجتماعی ایران بیان می‌شد. محتوای این داستان، جامعه آشفته، آشفته و بی‌ثبات عصر مشروطه ایران را توصیف می‌کرد.

صادق هدایت (۱۹۰۲-۱۹۵۱م) یکی از داستان نویسان مدرن فارسی است که به دنیای درونی شخصیت‌های داستان نگرست. شهود نویسی از ویژگی‌های ادبیات اوست. بی‌عدالتی نسبت به جامعه، بی‌عدالتی، نفرت از حاکم ستمگر از ویژگی‌های داستان‌های او است. (خان، ۳۸-۳۹) داستان‌های کوتاه قدرتمند او جوانان داستان کوتاه فارسی مدرن را مجذوب خود کرده است. (خان، ۹) تعداد کل داستان‌های صادق هدایت در چهار کتاب ۳۴ داستان کوتاه دارد. در کتاب داستان اول زنده بگور ۸ داستان وجود دارد. در هر یک از داستان‌های آن، یأس عمیق، کابوس، ناامیدی از زندگی یک فرد تنها که در راه مرگ است، بیان می‌شد. (خان، ۴۰) صادق هدایت یکی از مروجین برجسته سوررئالیسم در ادبیات ایران بود. فضای سوررئالیستی بارها و بارها در داستان‌های او بازگشته است. (خان، ۴۵).

شهرت هدایت بویژه ناشی از گروه چهارم آثار تخیلی او، یعنی آن مجموعه از داستان‌های اوست که روان داستان‌های هدایت است: بوف کور: سه قطره خون، زنده به گور، مردی که نفسش را کشت، عروسک پشت پرده، هوسباز، فردا، و خیلی دیگر. از نظر تکنیک کمی از این آثار ویژگی‌های مدرنیستی دارند ولی بیشترشان به رئالیسم سنتی نزدیک‌ترند. (کاتوزیان، ۴۸)

صادق هدایت در داستان‌های خود سبک زندگی و حس زندگی مردم عادی را با دلسوزی فراوان به تصویر می‌کشید. او تحول بزرگی را در سیر ادبیات فارسی از نظر ارائه داستان، سبک نگارش و مهارت ایجاد کرد. او دنیایی را در داستان خود خلق کرده است که در آن مردی وحشت زده از مرگ بر او مسلط شده است. (صبور، ۱۱)

جلال آل احمد (۱۹۶۹-۱۹۲۲) نثرنویس مدرن مشهور بود. او داستان کوتاه، رمان، داستان سفر، مقاله، زندگی‌نامه نوشت. او داستان‌هایی از غم‌ها و دردهای افراد پرمشغله ترتیب داده است. او مبارزه زندگی کارگران عادی را به تصویر کشیده است. او در نوشته‌های خود از زبان گفتار مردم عادی استفاده می‌کرد. (خان، ۱۰).

ترجمه راه جدیدی در زبان و ادبیات فارسی جدید گشوده است. در این دوره ادبیات فرانسه پیشرفت زیادی کرد. در نتیجه رمان ترجمه وارد فرهنگ ایرانی شد. به دلیل نفوذ آن، غوغایی در جامعه تحصیل کرده و آگاه به وجود آمد. در این مورد، ترجمه محمد بکر از رمان میرزا خسروی شمس و طغرا، رمان تاریخی فتوحات کوروش کبیر و انتقام خواهان مزدک نوشته شیخ موسی کبودر جهانگیر و غیره قابل توجه هستند. این آثار متأثر از سبک نگارش الکساندرا دوما، اوزونسو و برناردان دوسان و غیره بوده است (خان، ۵-۶).

داستان کوتاه مدرن برای اولین بار از طریق ترجمه وارد ادبیات فارسی شد. نویسندگان ادبی مانند سعید نفیسی، پاینده شهرزاد، فرزاد، حکمت، گانی اعتصامی و... داستان‌های خوب ادبیات انگلیسی، فرانسوی، روسی و... را به زبان فارسی ترجمه کردند. داستان‌های ترجمه شده آنها برجسته‌ترین نقش را در مجله ادبی بهار ایفا می‌کرد. در ابتدا پیرو غرب بودند، اما پس از مدتی به هویت خود بازگشتند و خود را وقف آثار اصیل ایرانی به سبک مدرن کردند. (بهارلو، ۷-۸) شعر این دوره با پویایی و تازگی محتوا و طرح مسائلی همچون آزادی، وطن، قانون، کارگران توانست با جنبش مشروطیت همگام شود.

مهمترین عوامل مؤثر بر تحول ادبی ادبیات معاصر عبارتند از الف) آمدن صنعت چاپ به ایران؛ ب) گسترش روزنامه نویسی؛ ث) آشنایی ایرانیان با ادبیات اروپایی؛ ج) تاسیس مدرسه دارالفنون است. توسط زین العابدین مراغه‌ای، عبد الرحیم طالبوف، علی اکبر دهخدا و سید محمد علی جمال زاده در ادبیات معاصر با پیشگامی متحول می‌شدند.

تغییرهای حاصل در نثر دوره‌ای معاصر:

الف. در این زمان زبان نوشتاری در کتابها؛ گفتار انسان به زبان نزدیکتر می‌شود. یعنی تفاوتی بین زبان نوشتاری و گفتاری وجود ندارد.

ب. موضوع و محتوای نوشته‌ها نیز زیر و رو شد واقعیات زندگی و دردهای اجتماعی بحث درباره‌ی حکومت و اندیشه‌های نو بر فضای نثر و شعر تاثیر گذاشت.

ث. طنز و لطیفه‌های انتقادی در ادبیات این دوره افزایش یافت و کسانی چون دهخدا راه را برای نویسندگان روزنامه‌ها و مجله‌ها و داستان‌های خنده‌دار انتقادی گشودند.

ج. دیگر در نوشته‌ها از مترادف و واژه‌های خشک و ناآشنا استفاده نمی‌شد و بیان صریح به بلاغت‌های خسته‌کننده پایان می‌داد.

شعر معاصر پس از نیما در شیوه ذیل ادامه یافت: الف) شعر آزاد یا نیمایی وزن دارد اما جای قافیه در آن مشخص نیست مثل مهدی اخوان ثالث، سهراب سپهری، قیصر امین پور؛ ب) شعر سپید که آهنگ دراد وزن عروضی ندارد. جای قافیه‌ها در آن مشخص نیست مثل علی موسوی گرمارودی؛ ث) موج نو که نه آهنگ دارد نه قافیه و نه وزن عروضی. شعر موج نو به دشواری و پیچیدگی مشهور است مثل احمد رضا احمدی.^۲

ویژگی‌های ادبیات معاصر فارسی:

بحث در مورد ادبیات معاصر مستلزم ریشه‌یابی واژه‌های معاصر و جستجوی معنای کلمه از فرهنگ لغت است. کلمه معاصر از کلمه عصر گرفته شده است. یعنی عهد و زمان و عصر. بنابراین معاصر یعنی زمان حال و عصر حاضر. ادبیات معاصر به ادبیات زمان حال اطلاق می‌شود. ادبیات معاصر فارسی گسترش زیادی یافته است. پایان امپراتوری قاجار و نهضت مشروطیت شاهد تجدید حیات دوران معاصر بود. بسیاری از ادبیات کهن به اولی می‌پردازد که هیچ ارتباط منطقی با دوران معاصر ندارد. قانون، آزادی، برابری، توسعه، تمدن، دانش، هنر از طریق تکامل اجتماعی در ادبیات معاصر ایجاد می‌شد. این جنگ علیه خرافات بود، نگرشی برای کمک به ستمدیدگان. این مسائل در ادبیات کلاسیک دیده نمی‌شود. بنابراین نویسندگان و شاعران به دنبال ساختار ادبی جدیدی هستند که مناسب مسائل معاصر باشد. شاعرانی چون اشرف الدین حسینی، عارفه قزوینی، میرزاده عشقی و ادیب الممالک فراهانی به این سبک شعر سروده‌اند. اهمیت این سبک نوشتاری در روندهای جدید اجتماعی نهفته است.

از نظر زبان‌شناسی از زبان روزمره مردم عادی آن زمان استفاده می‌کردند. در نتیجه واژگان فاخر و نامتعارف ادبیات از ادبیات معاصر حذف شد. از نظر فلسفی به مسائل سیاسی و اجتماعی اهمیت می‌دادند. سبک جدیدی از آهنگسازی به تدریج در شعر فارسی شکل گرفت و تغییر کرد. (سراجی و عیسی شاهدهی، ۱۰۶).

مهم‌ترین ویژگی ادبیات معاصر، پیدایش سبک‌های جدید شعر و تغییرات اساسی در عناصر آن است. تازگی زبان و قالب شعری، طرح مطالب نوین توجه به مسائل بشر امروز است. ادبیات منشور فارسی معاصر نوعی نثر واقع‌گرایانه است. سادگی و عمل‌گرایی به طور گسترده‌ای در این ادبیات حاکم است. این نویسندگان از زبان ساده عوام در ادبیات استفاده کرده‌اند. مجموعه چرند و پرند دهخدا نمونه به ارز آن است. ویژگی

^۲ مهدی پویان، گردآوری: مجله اینترنتی دلگرم، <https://www.delgarm.com/poetry-and-literature/115404>

ادبیات منثور فارسی مدرن این است که رئالیسم اروپایی قرن نوزدهم میلادی را به یاد می‌آورد. شرایط و موقعیت‌های اجتماعی، مسائل فردی و خانوادگی در این ادبیات در قالب رمان به کار رفته است. در این زمان از داستان‌ها و ادبیات اروپایی استقبال شد. (سراجی و عیسی شاهدی، ۶۸).

رمان‌های اولیه فارسی در دوره معاصر با مضامین انتقادی احساسی، عاشقانه و عاشقانه به تقلید از ادبیات اروپا نوشته می‌شد. رمان‌هایی چون *تهران مخوف* از مشفق کاشانی و *زیبا* از محمد حجازی وجود داشت. علاوه بر این رمان‌ها، نوعی رمان به نام «رمان تاریخی» وجود داشت (سراجی و عیسی شاهدی، ۶۹).

در دوران نهضت مشروطیت در ایران و در اوایل قرن حاضر، این داستان توسط شاخه‌ای از روانشناسی ادبی پیش رفت که در آثار ادبی صادق هدایت به اوج خود رسید. صادق هدایت جدای از سبک ادبی پویا و خوش ذوق، با به کارگیری اطلاعات و ویژگی‌های جدید، آثار ادبی بی‌دل و بی‌نظیری نوشت. مانند «بوفه کور»، «سه قطره خون»، «سگ ویلگرد» و غیره (سراجی و عیسی شاهدی، ۶۹) او از عناصری مانند زبان، فرهنگ، ادبیات عامیانه، میهن پرستی، رئالیسم اجتماعی و کنایه استفاده کرد. آثار ادبی متفاوت از دیگران می‌باشد. جمالزاده با برجسته کردن روحیه طنز و مشکلات اجتماعی در کتاب «یکی بود یکی نبود» متمایز از ادبیات معاصر فارسی را غنی کرد. (سراجی و عیسی شاهدی، ۷۰)

شعر معاصر فارسی با رویدادها و چالش‌های فراوانی پیش رفته است. از شاعران معاصر فارسی عارف قزوینی که شاعر طنزپرداز و سیاسی و ایرج میرزا که جسورانه مسائل سیاسی و اجتماعی را با زبانی ساده بیان می‌کرد، فرخی یزدی که ادبیات عامه پسند را بسط داده و... به ویژه مورد توجه است. میرزاده عشقی با شعر انتقادی و صریح، پروین اعتصامی با شعر اجتماعی و اخلاقی و محمدتقی بهار با شعر الهام بخش این روند را ادامه دادند. این شاعران نخستین شالوده ادبیات مشروطه را گذاشتند. (سراجی و عیسی شاهدی، ۷۰). تغییراتی که در تمام جهان در طول جنگ جهانی دوم رخ داد و همه جنبه‌های زندگی بشر را تحت تأثیر قرار داد، در عرصه ادبیات نیز نقش مهمی ایفا کرد. داستان، رمان، ادبیات تطبیقی و غیره در حوزه‌های مختلف ادبیات گسترش یافته و با آمدن نیما دوران جدیدی در شعر آغاز شده است. مؤلفه فرهنگی جهان معاصر کم و بیش گسترش یافته است. برخی از شاعران فارسی، اردو و بنگالی این دوره از فرهنگ اسلامی گذشته بهره برده و به فرهنگ اروپایی نیز متمایل شده‌اند.

در میان شاعران معاصر، نیما یوشیج شاعری با کیفیت و سنت است. او را پدر شعر نو فارسی می‌گویند. او با ارائه اطلاعاتی در مورد بدنه اصلی اشعار عروض و قافیه، با فلسفه‌ای جدید، تحولی در ادبیات کلاسیک ایجاد کرد. او اشعاری مانند «قصه رنگ پریده»، «افسانه»، «خانواده‌ای سرباز» و ... را با سبکی جدید سروده است. شعر افسانه نیما در سال ۱۳۰۱ انتشار یافت سر آغاز شعر نو دانسته‌اند. سبک نوین شعر فارسی نیمایوشیج

مورد استقبال شاعرانی چون اخوان ثالث، فروغ فرخزاد، سهراب سپهری، احمد شاملو، منوچهر آتشی قرار گرفت. (سراجی و عیسی شاهی، ۷۱) شعر معاصر به دو دسته تقسیم می‌شود. شعر سنتی و شعر نو. به همین ترتیب شاعران معاصر را نیز می‌توان به دو دسته تقسیم کرد. شاعران قدیمی و شاعران امروزی. دو مکتب فکری در ادبیات معاصر فارسی شکوفه شد:

۱) همسویی اندیشه‌های نو با ساختارهای متعارف: این موضوع ادامه شعر در دوره مشروطه و مرمت به شمار می‌رفت. مالک الشعراى بهار، رشید یاسمی، پروین اعتصامی و بعدها شاعرانی چون دکتر صورتگر و دکتر حمیدی را در این ژانر می‌توان دید.

۲) تغییر در سبک آهنگسازی با ظهور نیمایوشیخ نشان می‌دهد. این ژانر شعر به «شعر نو» (شعر مدرن) معروف شد. در این سبک نویسندگی تغییری در زبان شعری، ادبیات و اندیشه وجود دارد. نتیجه یک تضاد بی‌سابقه با دوره‌های گذشته است. این سبک جدید از نگارش با زبان، اندیشه و محتوای متناقض بیان شده است. نیمایوشیخ این موضوع را در سال ۱۹۲۲م با سرودن شعر «افسانه» مطرح کرد. در ظاهر این سبک نوشتاری بین شعر متعارف و سنتی با چتره تفاوت وجود داشت. (سراجی و عیسی شاهی، ۱۰۶-۱۰۷)

تقسیم دوره شعر نیمایی: عصر شعر نیمایی به چهار دوره تقسیم می‌شود:

۱. دوره‌ی اول از ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ هـ.ش (آغاز حکومت محمد رضا پهلوی)؛ شهرت نیما بود و جنگ بر سر شعر نو یا کهنه.
۲. دوره‌ی دوم از ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲؛ تأثیر نیما بر شاعران و انتشارات مجلات ادبی: روزگار نو، پیام نو و مجله‌ی سخن که محتوای آن‌ها نقد و تحلیل و چاپ آثار بود. اولین کنگره‌ی نویسندگان که به نیما تمایل داشتند تشکیل شد و شعر منثور (سپید) پیدا شد.
۳. دوره‌ی سوم از ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲؛ شعر نو عاشقانه (تغزلی) پیدا شد و زبان رمزگونه، ادبیات اجتماعی و حماسی پیدا شد که مورد پسند حکومت نبود. در این شعرها موضوعات غیر اخلاقی و بی‌ارزش و یأس و ناامیدی مطرح می‌شد و افکار غیر مذهبی در شعر پیدا شد.
۴. دوره چهارم از ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ (انقلاب اسلامی)؛ دوره‌ی کمال جریان‌های ادبی بود. زبان شعر بارورتر و شفاف‌تر شد و مسایل اجتماعی کاملاً رواج یافت: مهدی اخوان ثالث و سهراب سپهری شعراى سنت‌گرا نیز حضور فعالی داشتند. پس از پیروزی انقلاب مضامین جدیدی با الهام از اسلام و انقلاب و عاصورا فضای شعر را در برگرفت: شهریار، مهرداد اوستا، موسوی گرمارودی، حمید سبزواری (اینها به هر دو دوره متعلق بودند)، علی معلم، نصر الله مردانی، سلمان هراتی، قیصر امینپور، حسین حسینی و سپیده‌ی کاشانی اشعار جالبی سرودند.

داستان‌های کوتاه فارسی مدرن:

داستان کوتاه فارسی بخش بزرگی از ادبیات جدید فارسی را به خود اختصاص داده است. علاقه به شنیدن داستان یک ویژگی طبیعی انسان است. انسان‌ها پیشگام تمدن‌ها بوده‌اند، فرهنگ‌های پیشرفته را توسعه داده‌اند، خط‌ها را اختراع کرده‌اند، حماسه سروده‌اند، اما علاقه به گوش دادن به داستان‌ها کم نشده است. از دوران باستان تا دوران معاصر، بیشتر آنچه که بشر نوشته است، داستان کوتاه است. داستان کوتاه را کوچکترین فرزند ادبیات معاصر می‌نامند. (خان، ۱)

داستان کوتاه نوعی شکل داستان کوتاه است که به نثر نوشته می‌شود که عبارت آن روان و لطیف است. داستان کوتاه یک داستان کوتاه است تا یک رمان منشور، با تعداد کلمات حداکثر ۱۵۰۰ کلمه می‌باشد. داستان کوتاه یک رویداد مرکزی یا مرتبط دارد. (خان، ۳) به گفته رابیندرانات تاگور، داستان کوتاه شکلی کلامی از زندگی و درد کوچک است. (تاگور، ۲۶).

محتوای داستان کوتاه مدرن متنوع است، ارائه آن نیز متنوع و چند بعدی است. گاهی شخصیت، گاهی اتفاق، گاهی فقط فضا و ظرافت محور داستان کوتاه می‌شود. گاهی نحوه گفت و گو، گاهی زنده بودن روایت، گاهی دلالت بر داستان‌های کوتاه برجسته می‌شود. داستان کوتاه در ادبیات جهان در قرن نوزدهم به وجود آمد. اما داستان‌های کوتاه در دهه سوم قرن بیستم توسط محمدعلی جمالزاده در ادبیات فارسی ظاهر شد. (خان، ۳-۴).

داستان *کلیله و دمنه* ترجمه‌ای از متن سانسکریت هندی «پنجتنتر» پدر داستان کوتاه فارسی محسوب می‌شود. چاپ اول «پنجتنتر» به دستور انوشیروان امپراتور ساسانی (۵۳۱-۵۷۹م) از طریق پزشک شخصی خود «برزویه» از هند به ایران رسید. او آن را از سانسکریت به زبان پهلوی ترجمه کرد. در دوره عباسیان، ابن المقفع نویسنده عرب این کتاب را در سال ۷۵۰م به عربی به نام «کلیله و دمنه» ترجمه کرد. کلیله و دمنه به دستور فرمانروای ساسانی ابونصر بن احمد در قرن دهم از عربی به فارسی ترجمه شد و نام قبلی آن کلیله و دمنه باقی ماند. شاعر رودکی بعداً شکل شعری خود را داد. (سیف الاسلام و خان، ۱۱۲)

شاعر کاشفی در دهه پایانی قرن پانزدهم آن را به زبانی ساده با عنوان «انوار سهیلی» بازنویسی کرد. اما اکبر امپراتور هند (۱۵۵۶-۱۶۰۶م) به این امر راضی نبود. او به ابوالفضل، مؤلف عین اکبری، دستور داد تا نسخه اصلاح شده و بزرگ شده کتاب را منتشر کند. ابوالفضل نسخه اصلاح شده و بزرگ شده کتاب را به سرپرستی سلطان به عنوان عاثره دانش (سنگ دانش) منتشر کرد. این کتاب با هر نامی که منتشر شد، اولین قدم در داستان کوتاه فارسی بود. (عبد الستار، ۱۱۳) پس از «کلیله و دمنه» نام *گلستان شیخ سعدی* و *بهارستان عبدالرحمن جامی* را می‌توان نام برد.

تأثیر ادبیات معاصر در بنگلادش:

شاعران و نویسندگان مختلف بنگلادش تحت تأثیر ادبیات معاصر فارسی کتب متعددی نوشته و از فارسی به زبان بنگالی هم ترجمه نمودند که به عنوان گنجینه‌ای گرانبها از کلمات، معنا، حکمت، فلسفه، پند و غیره برای آیندگان به یادگار گذاشته است. استفاده از این منبع، نوشتن ادبیات و انتشار کتاب در پرتو آن برای نسل کنونی بنگلادشی‌ها آسان شده است. نویسندگان و ادبای بنگالی امروزی از آثار متأثر از فارسی شاعران و ادبای بنگالی الهام می‌گیرند. در پرتو این امر، علم، زبان، ادبیات و فرهنگ این کشور سعی در تقویت بعد معنوی دارد. نویسنده مشهور بنگلادش دکتر عبد الصبور خان بسیاری از کتابهای معاصر فارسی به زبان بنگالی ترجمه نمود.

در این دوره شاعران بنگالی و فارسی با علم و فنون جدید و پیشرفت کشورهای اروپایی آشنا می‌شدند، روزنامه چاپ می‌کردند و متون علمی، ادبی، تاریخی را از زبان‌های خارجی ترجمه می‌کردند، شاعران از هر مردم دو کشور با طبقات مختلف در ارتباط بودند. در این میان زبان و ادبیات هر دو کشور در حال شناخته شدن و محبوبیت در سراسر جهان است.

نتیجه: با توجه به بحث فوق می‌توان گفت که شعر معاصر دارای قواعد، معیارها و ویژگی‌های خاص خود است. در مقایسه با درخت منشعب شعر معاصر، نثر، ادبیات کهن، مانند نهالی جوان است. برای یافتن ریشه نهال جوان باید ویژگی‌های پنهان آن را بیشتر حفر کرد. شعر معاصر یک نهال منفرد است و ریشه‌های آن گیاه قدیمی‌تر به هم پیوند خورده است، موضوع مطالعه گسترده‌ای است. ادبیات جدید نه با انکار ادبیات کهن بلکه با استخراج آن از ادبیات کهن سرچشمه می‌گیرد. با تغییر دوران، نیازهای مردم نیز تغییر می‌کند. بنابراین ادبیات مدرن با توجه به نیاز مردم نوشته شده است. در آن اندیشه‌ها، غم‌ها، دردها، امیدها و انتظارات انسانی در ادبیات نوین فارسی جای گرفته است.

منبع و مأخذ:

- بهارلو، محمد. *داستان کوتاه ایران*. انتشارات هما، ۱۹۹۴.
- تاگور، رابیندرانات. *کلیات ربیندرانات*. *شونار تاری*. جلد دوم. انتشارات بیششابهاروتی، ۱۴۰۲.
- خان، عبد صبور. *برگزیده داستان‌های کوتاه جلاله آل احمد*. شرکت بین المللی انتشارات الهدی، ۲۰۰۶.
- خان، عبد صبور. *داستان‌های کوتاه فارسی مدرن: مضامین، اشکال هنری، زندگی تصویر شده و جامعه*. آکادمی بنگلا داکا، ۲۰۰۹.
- خان، عبد صبور. *برگزیده داستان‌های کوتاه صادق هدایت*. انتشارات شوبها، ۲۰۱۸.

منظور العلم خان. *ایران مدرن*. آکادمی بنگلا، ۱۹۹۳.
عبد الستار. *گاهشمارى ادبیات فارسى*. بنیاد اسلامى، ۱۹۸۷.
سراجى و عیسی شاهدی، دکتر طارق ضیاء الرحمن و دکتر محمد. *تاریخ ادبیات فارسى*. (مترجم). شرکت
بین المللی انتشارات الهدی، ۲۰۰۷.
سیف الاسلام و خان، ک. م. و محمد عبد الصبور. *مجله آکادمی بنگلا*. پیدایش و توسعه داستان کوتاه فارسى
مدرن. آکادمی بنگلا داکا، ۱۹۹۹.
صبور، شاکر. *بوف کور*. (مترجم). انتشارات رودلا، ۲۰۱۵.
قبادی، دکتر حسینعلی. *بنیادهای نثر معاصر فارسى*. پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعى، ۱۳۸۳
کاتوزیان، دکتر محمد علی همایون. *صادق هدایت و مرگ نویسنده*. نشر مرکز، ۱۳۸۴
میرعابدینی، حسن. *صد سال داستان نویسى ایران*. انتشارات حیدری، ۱۹۹۸
اطلاعات اینترنتی:

<http://sedayeadab.blogfa.com/post/132/>

<https://www.delgarm.com/poetry-and-literature/115404>